

- полувисше (колежанско) или висше образование, произхождащи от традиционни семейства с патриархални нагласи, извървели трудния път от старата традиция до съвременето, създали модерни семейства, приспособили се към новите условия, успешно съхранили собствената си етническа идентичност и посветили себе си на обществено-просветна дейност за пробуждане на общността си.

Условията за появата на първопроходците като явление в българската история изобщо възникват през епохата на Възраждането. Те са свързани с промени както в стопанско и социално отношение, така и с редица предпоставки в духовния живот на възрожденския българин. Резултатът от тях води след себе си до базисни промени в мисленето му, извеждат го до ново отношение към собствения му духовен мир и заобикалящия го свят, което на практика се изразява до надмогване на простото възпроизводство на продължител на рода и българщината. Една от основните последици, довели до появата на това ново съзнание у

българина, е безсмъртната творба на Паисий Хилендарски „История славянобългарская“. Веднага след нея цяла плеяда, известни и на най-малките ученици, български *първопроходци*, умело са формирали националните рамки за необходимата промяна от патриархално към по-модерно общество, а местните *първопроходци* (дълго време това са били *попът*, *даскалът* и *кметът*) практически са претворявали националните идеали и възделения в местна политика и практика.

Десетки години след Освобождението българският ром продължава традицията в народностното съзнание на довъзрожденския българин, изразяваща се в социално изравнена маса от неуки хора, лишени от водачеството на собствената интелигенция (поради липса на такава), консервиран в лоното на омагьосания кръг на раждането, израстването, възпроизводството и смъртта. Масовият етнически българин, макар бавно и трудно преди Освобождението и много по-ентузиазирано след него, излиза от патриархалния си сън, превръща се в социалнодинамичен елемент и се включва активно в изграждането на новата стопанска структура на младата ни държава. Масовият български ром (с малки изключения) остава затворен в собствената си социокултурна среда, трудно допускаща и подхранваща се от културата на поведение на мнозинството/другите малцинства. Дълго време след Освобождението той остава настрана от единния икономически ритъм на останалите български граждани, което го отделя от „модерния свят“ на българите поне с пет-шест десетилетия.

Изключения в тази посока има из цялата страна, но най-показателни са те с уседналата ромска общност в Сливен и неговата околия, което ще опишем като

Първопроходецът в ромската общност (накратко – първопроходецът) може да се опише така:

- произлиза от традиционно ромско семейство с патриархални нагласи;
- търси път да се приспособи към новите условия, като с това по необходимост се дистанцира от традиционния бит;
- намира смисъла в ученето и квалификацията;
- поема житейски път, различен от този на предните поколения;
- създава модерно семейство;
- планира по нов начин бъдещето на децата си (извън традициите на общността);
- съхранява и развива собствената си етническа идентичност.
- отваря се все повече към възприемане и утвърждаване в общността си на националните, европейските и общочовешките ценности.